



دوره ۱۷، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۰

صفحه: ۱۷۸-۱۵۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۷/۲۵

مطالعات روان‌شناختی

مقاله پژوهشی

تاریخ ارسال: ۱۳۹۹/۱۱/۲۴



Doi: 10.22051/PSY.2021.35103.2410

https://psychstudies.alzahra.ac.ir/article_5626.html

نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و سبک‌های مقابله‌ای در

پیش‌بینی پرخاشگری و آسیب‌پذیری در برابر استرس

کرونا در نوجوانان

فرامرز سهرابی^۱، دل‌آرام جمعیان*^۲، زهرا پوراسدی^۳

چکیده

هدف پژوهش تعیین نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و سبک‌های مقابله‌ای در پیش‌بینی پرخاشگری و آسیب‌پذیری در برابر استرس کرونا در نوجوانان بود. پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های توصیفی و همبستگی و جامعه آماری نیز شامل تمامی دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم شهر تهران بود که در نیمسال اول سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ مشغول به تحصیل بودند. حجم نمونه نیز با روش نمونه‌گیری داوطلبانه ۳۵۲ نفر بود. پرسشنامه‌های سبک مقابله با کرونا، حمایت اجتماعی، پرخاشگری و مقیاس استرس ادراک شده استفاده گردید. یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌ها با روش معادلات ساختاری نشان داد که رابطه بین ابعاد حمایت اجتماعی با پرخاشگری و استرس ادراک شده منفی و معنادار بود. در نتیجه سبک‌های مقابله‌ای سازگارانه و جستجوی حمایت اجتماعی با کاهش رفتارهای منفی ارتباط داشتند، در حالی که سبک‌های مقابله‌ای ناسازگارانه و دریافت نکردن حمایت اجتماعی راهبردهای غیر انطباقی مانند پرخاشگری را سبب می‌شدند. به عبارتی افراد در شرایط استرس‌زا، درگیر حالات و

۱. استاد روان‌شناسی بالینی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. ORCID:

<https://orcid.org/0000-0003-0293-612>. sohrabi@atu.ac.ir

۲. (نویسنده مسئول). کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی بالینی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

Delaramjameian71@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8652-3915>

۳. کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی - خانواده درمانی، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4444-4282>. pourassadiz@gmail.com

۱۵۸ نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و سبک‌های مقابله‌ای در پیش‌بینی پرخاشگری...

عواطف منفی شده که این خود موجب پرخاشگری می‌شود و اگر افراد از سبک‌های مقابله ناسازگارانه و اجتنابی استفاده کنند میزان پرخاشگری بالاتر می‌رود. پیشنهاد می‌شود سبک‌های مقابله‌ای سازگارانه به نوجوانان و حمایت اجتماعی به خانواده‌ها آموزش داده شود تا پرخاشگری و استرس نوجوانان کاهش یابد.

کلید واژه‌ها: استرس کرونا، پرخاشگری، حمایت اجتماعی ادراک شده، سبک‌های مقابله‌ای، نوجوانان

مقدمه

در ماه دسامبر ۲۰۱۹ نوع جدیدی از ویروس کرونا در شهر ووهان چین شناسایی شد (سازمان جهانی بهداشت^۱، ۲۰۲۰). در همین راستا، شیوع کرونا در سراسر دنیا باعث ایجاد مشکلاتی در سلامت روان مردم در بسیاری از نقاط جهان شد (کوکینوتا و ونلی^۲، ۲۰۲۰). نهادهای مرتبط با سلامت و بهداشت کشورها دستورالعمل‌هایی را برای مقامات و مردم صادر کردند. با این حال، اجرای این سیاست‌های بهداشتی علی‌رغم پیامدهای مثبت، موجب بروز اثرات منفی روان‌شناختی در سطح جامعه شد (وو و مک‌گوگان^۳، ۲۰۲۰).

ترس از بیماری، ترس از مرگ، انتشار اخبار غلط و شایعات، تداخل در فعالیت‌های روزمره، مقررات منع یا محدودیت سفر، کاهش روابط اجتماعی با همکاران، دوستان و خانواده، بروز مشکلات شغلی و مالی، خطر بالای عفونت و محافظت ناکافی در برابر آلودگی، سرخوردگی، تبعیض، انزوا، احساسات منفی، خستگی و ده‌ها پیامد دیگر این شرایط، سلامت روان افراد جامعه را تهدید کرد. نتیجه چنین

1 World Health Organization

2 Cucinotta & Vanelli

3 Wu & McGoogan

وضعیتی، باعث مشکلات سلامت روان مانند استرس، اضطراب، علائم افسردگی، بی‌خوابی، انکار، عصبانیت و ترس شد (شیگمورا، یورسانو، مورگانستین، کوروساوا و بندک^۱، ۲۰۲۰). مشکلات سلامت روان نه تنها بر توجه، درک و توانایی تصمیم‌گیری مردم تأثیر داشت، بلکه مانع از مبارزه با کرونا شده و توانست تأثیر ماندگاری بر بهزیستی کلی هم داشته باشد (کانگ، لی، هو، چن^۲ و همکاران، ۲۰۲۰).

بعلاوه، تجربه بیماری‌های همه‌گیر نشان داده که بروز بیماری‌های واگیردار مانند بیماری‌های تنفسی به علت مشکلات جدی جسمانی و روانی باعث کاهش کیفیت زندگی خانوادگی بیماران شده بود (دونگ، وانگ، تاو، سو^۳ و همکاران، ۲۰۱۹). این شرایط زمانی اهمیت دوچندان یافت که پیامدهای این رویداد در سنین نوجوانی مورد بررسی قرار گرفت، زیرا نوجوانی از بحرانی‌ترین دوره‌های زندگی است و رشد سریع جسمی و تحولات روانی و نیز انتقال از کودکی به بزرگسالی در این دوره روی می‌دهد. به همین دلیل اکثر روان‌شناسان، از نوجوانی به عنوان دوره طوفان، تنش و استرس یاد کرده‌اند. به‌رغم وجود فشارهای روانی در تمام مراحل زندگی، مرحله نوجوانی به دلیل رویارویی با تغییرات همه‌جانبه جسمی، روانی و اجتماعی با فشار بیشتری همراه است، به گونه‌ای که برخی نوجوانی را یک عامل خطر برای آشفتگی‌های روانی دانسته‌اند (اولندیک، وایت و وایت^۴، ۲۰۱۸). یکی از واکنش‌های معمول نوجوانان به احساس ناکامی، ارائه محرک‌های آزاردهنده و ناتوانی در کنترل خشم است که در قالب پرخاشگری بیان می‌شود (گونسی^۵، ۲۰۲۰). پرخاشگری در دوران نوجوانی نه تنها به دیگران آسیب وارد کرده، بلکه رشد

1 Shigemura, Ursano, Morganstein, Kurosawa & Benedek

2 Kang, Li, Hu, Chen,

3 Dong, Wang, Tao, Suo

4 Ollendick, White & White

5 Goncy

۱۶۰ نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و سبک‌های مقابله‌ای در پیش‌بینی پرخاشگری...

نوجوان پرخاشگر را هم در معرض خطر قرار می‌دهد و این درحالی است که نوجوانان پرخاشگر نسبت به نوجوانان غیرپرخاشگر به احتمال بیشتری از سوی همسالان طرد شده و حمایت اجتماعی کمتری را از دوستان دریافت می‌کنند (بار، روت، کیلورن و رز، ۲۰۲۱). ناتوانی در پیش‌بینی پیامد رفتارها سبب مشاهده نشانه‌های خصمانه در محرک‌های اجتماعی می‌گردد که موجب به‌کارگیری راه‌حل‌های پرخاشگرانه است. نتایج پژوهش‌ها بیانگر تداوم اشکال مختلف پرخاشگری در طول زمان و اثرگذاری آن بر جنبه‌های مختلف زندگی فردی و اجتماعی در آینده است (بابور، لمباردی، ویسکونتی، پیگناتارو^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). علت این اثرگذاری را چنین بیان کردند که افراد پرخاشگر معمولاً مهارت‌های سازگارانه حل مسئله ندارند و هنگامی که از نظر جسمی برانگیخته می‌شوند، به طور تکانشی عمل می‌کنند (لی، بالیروگن، ورمونتوی و ترمبلی^۳، ۲۰۱۷).

از سوی دیگر، یکی از آشفتگی‌هایی که در شرایط بحرانی محتمل به نظر می‌رسد، استرس و عوامل مربوط به آن بود. اگرچه پیش از این پژوهش‌ها نشان داده‌اند که ادراک سطح بالایی از استرس به عملکرد ضعیف تحصیلی، افسردگی، پرخاشگری و مشکلات جدی سلامتی منجر می‌شود (فیس، دولینگر، مریت، ریچ^۴ و همکاران، ۲۰۱۹؛ بریتنلاخ، کاپفرر و سدماک^۵، ۲۰۲۱) اما در شرایط بحرانی کرونا این مورد پژوهش نشده بود. نکته حائز اهمیت این بود که نحوه ارزیابی انسان‌ها از موقعیت‌های فشارزا و چگونگی مقابله آنان با فشار روانی در موقعیت‌های مختلف، متفاوت بود و از راهبردهای مقابله‌ای متفاوتی به عنوان

1 Barr, Rote, Killoren & Rose
 2 Babore, Lombardi, Viceconti, Pignataro
 3 Lee, Baillargeon, Vermunt, Wu & Tremblay
 4 Feiss, Dolinger, Merritt, Reiche
 5 Breitenbach, Kapferer & Sedmak,

مکانیزمی به منظور مهار استرس و برخورد با بحران استفاده کردند که کارایی یا ناکارایی این راهبردها نقش مهمی در سلامت روان و روابط بین‌فردی افراد داشت. بنابراین، بحث استرس و پیامدهای آن نیازمند توجه به مفهوم مقابله^۱ بود. انواع سبک مقابله‌ای وجود دارد که می‌توان به سبک‌های رویاروگر، اجتنابی، انکار و پذیرش مسئولیت اشاره کرد. سبک‌های انکار و اجتنابی به عنوان سبک‌های ناسازگار و سبک‌های رویاروگر و پذیرش مسئولیت به عنوان سبک سازگار برای مقابله با تنش‌های زندگی روزمره در مدل سبک‌های مقابله‌ای در نظر گرفته شده‌اند (کارکوس آریکو و آدان^۲، ۲۰۱۵). تحقیقات استینر^۳ (۲۰۱۹) بیانگر آن است که روش‌های مقابله‌ای سازگارانه در برابر استرس با شاخص‌های بیماری و رفتارهای پرخطری مانند پرخاشگری همبستگی ضعیفی دارد، درحالی‌که روش‌های مقابله‌ای ناسازگارانه در برابر استرس همبستگی مثبتی را با این ابعاد نشان می‌دهد و فرد در معرض خطر و مشکل قرار می‌گیرد. همچنین، بریتلاخ و همکاران (۲۰۲۱) بیان کرده‌اند که سبک‌های مقابله‌ای ناسازگارانه با آشفتگی روان‌شناختی پایین و پرخاشگری بالا ارتباط دارند. اما نکته‌ای که لازم به ذکر است این پژوهش‌ها در زمان بحران‌های اجتماعی گسترده مانند شیوع کرونا انجام نشده و از سوی دیگر، عموم نمونه‌های پژوهش‌ها را افرادی غیر از نوجوانان تشکیل داده‌اند.

در مقابل، حمایت اجتماعی سازه دیگری بود که به نظر می‌رسید بر استرس ادراک شده و سبک‌های مقابله‌ای افراد تأثیر می‌گذارد. حمایت اجتماعی باعث می‌شود افراد باور کنند که مورد عشق، مراقبت، احترام و ارزش دیگران هستند و ای که به شبکه‌ای با تعهدات دو سویه تعلق دارند. همچنین باید افزود

1 coping styles

2 Marquez-Arrico & Adan

3 Stinner

۱۶۲ نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و سبک‌های مقابله‌ای در پیش‌بینی پرخاشگری...

که نوع حمایت فراهم شده باید با موقعیت فرد و نیازهای وی متناسب باشد تا کارکردهای مطلوب آن اعم از افزایش سازگاری، مهارت‌های ارتباطی، صلاحیت، کاهش استرس و پرخاشگری حاصل شود (جانستون، کانیتساکي و کوری^۱، ۲۰۱۸).

حمایت اجتماعی بر پرخاشگری و استرس افراد تأثیرگذار است. فرضیه^۲ اثر عمده^۲ بیان می‌کند که حمایت اجتماعی به این دلیل که برای اشخاص تجارب مثبت، منظم، پایدار و پاداش دهنده ارائه می‌کند، به صورت مستقیم بر سلامت روانی تأثیرگذار است و مستقل از میزان استرسی است که شخص تجربه می‌کند. طبق این فرضیه افراد دارای حمایت اجتماعی بالا احساس قوی‌تری از مورد مراقبت قرار گرفتن و دوست داشته شدن دارند و این امر تأثیر پایداری بر سلامتی روانی آن‌ها دارد (قی، ژو، گیو، ژانگ، مین، لی و چن^۳، ۲۰۲۰). فرضیه دوم که به عنوان فرضیه^۴ استرس - ضربه‌گیر^۴ شناخته می‌شود، بیان می‌کند که حمایت اجتماعی یک اثر غیرمستقیم دارد و استرس حاصل را کاهش می‌دهد و این امر با جلوگیری از پیامدهای منفی حادثه استرس‌زا انجام می‌شود. طبق این فرضیه حمایت اجتماعی به عنوان یک منبع مقابله‌ای عمل می‌کند، موقع مواجهه با حوادث استرس‌زا، ادراک حمایت، انتخاب واقعی یک راهبرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد (مک‌کینلی^۵، ۲۰۲۰).

از سوی دیگر، سبک‌های مقابله و حمایت اجتماعی به هم وابستگی زیادی دارند. پژوهش‌های قبلی نشان داده‌اند که حمایت اجتماعی اثرات ناشی از استرس را اغلب به وسیله سبک‌های مقابله تعدیل

1 Johnstone, Kanitsaki & Currie
 2 main-effect hypothesis
 3 Qi, Zhou, Guo, Zhang, Min, Li & Chen
 4 stress-buffering
 5 McKinley

می‌کند. حمایت اجتماعی می‌تواند انتخاب یک راهبرد مقابله‌ای خاص و تأثیر و قوت آن را تحت تأثیر قرار دهد. در نتیجه، حمایت اجتماعی کافی در انتخاب راهبردهای مقابله سازگارانه نقش دارد (یو، لی، ژیانگ، یوان، لیو و همکاران^۱، ۲۰۲۰). سطح بالای حمایت اجتماعی با رابطه ضعیف بین اضطراب و خشونت همراه است، در حالی که استفاده از راهبردهای مقابله‌ای ناسازگارانه مانند سبک اجتنابی با ارتباط قوی‌تر بین اضطراب و خشونت همراه است. درکل شواهد کافی در این زمینه وجود دارد که سبک‌های مقابله‌ای متمرکز بر مسئله و جستجوی حمایت اجتماعی با پیامدهای مثبت روانی و کاهش رفتارهای منفی دارای ارتباط اند، درحالی که سبک‌های مقابله‌ای ناسازگارانه و دریافت نکردن حمایت اجتماعی منجر به راهبردهای غیرانطباقی مانند پرخاشگری بوده و اثرات منفی بر روان دارند (رایت و واش^۲، ۲۰۱۷).

با در نظر گرفتن پیشینه موجود و با توجه به اهمیت بررسی استرس و پرخاشگری و عوامل تأثیرگذار بر آن در میان نوجوانان که می‌توانستند بحران‌های هویت‌های آن‌ها را بیش از پیش کند، فرضیه پژوهش حاضر آن بود که حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله‌ای می‌توانند پرخاشگری و آسیب‌پذیری در برابر استرس ادراک شده را پیش‌بینی کنند.

روش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع مطالعات کاربردی و به لحاظ روش، از نوع پژوهش‌های توصیفی و همبستگی بود. در این مطالعه حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله‌ای به عنوان متغیر پیش‌بین و

1 Yu, Li, Xiang, Yuan, Liu et al

2 Wright & Wachs

۱۶۴ نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و سبک‌های مقابله‌ای در پیش‌بینی پرخاشگری...

پرخاشگری و آسیب‌پذیری در برابر استرس ادراک شده به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شد. به این جهت، روش پژوهش همبستگی از نوع معادلات ساختاری بود. در همین راستا، جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دوره متوسطه ناحیه ۴ از منطقه ۱۵ شهر تهران بود که در نیمسال اول سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ مشغول تحصیل بودند. طبق استعلام صورت گرفته از آموزش و پرورش منطقه ۱۵ جمعیت دانش‌آموزان مدنظر کمتر از ۱۵۰۰ نفر بودند. برای تعیین حجم نمونه به علت بزرگ بودن جامعه آماری از فرمول نمونه‌گیری کوکران استفاده شد که مطابق این فرمول حجم نمونه ۳۰۰ نفر برآورد گشت ولی برای افزایش اعتبار پژوهش نمونه‌ای به تعداد ۴۰۰ نفر به روش نمونه‌گیری داوطلبانه (به علت وجود شرایط خاص بهداشتی و محدودیت‌های کرونا) از بین جامعه آماری مورد نظر انتخاب شدند و در نهایت ۳۵۲ نفر وارد پژوهش شدند. لازم به ذکر است که لینک پرسشنامه در کانال‌های تلگرامی و گروه‌های شاد مرتبط با استان تهران قرار گرفت و پرسشنامه‌ها به صورت آنلاین تکمیل گردید. همچنین پرسشنامه‌های بی‌اعتبار و ناقص (بدون پاسخ به پنج گویه در هر یک از پرسشنامه‌ها) از پژوهش حذف شدند.

ابزارهای پژوهش

در پژوهش حاضر از چهار پرسشنامه جهت سنجش متغیرهای مدنظر استفاده شده است که در ذیل به آن‌ها پرداخته می‌شود:

پرسشنامه سبک مقابله با کرونا^۱: این پرسشنامه را درتاج، دانش‌پایه، حسونند و موسوی (۱۳۹۹)

1 coping style of the Corona epidemic

ساخته اند، دارای ۲۴ گویه و چهار سبک است به روش پاسخ چهارگزینه‌ای مقیاس لیکرت از صفر (به‌کار نبردم)، تا سه (به مقدار زیاد به‌کار بردم) نمره‌گذاری شده‌است. میزان همبستگی روایی ملاکی اضطراب با سبک‌های مقابله‌ای رویاروگر^۱، اجتناب^۲، انکار^۳ و مسئولیت‌پذیری^۴ به ترتیب ۰/۶۲، ۰/۵۷، ۰/۳۸- و ۰/۵۲- به دست آمد. همچنین دامنه نمرات برای سبک‌های انکار و رویاروگر ۰-۱۸، سبک اجتناب ۰-۲۴ و مسئولیت‌پذیری ۰-۱۲ بوده و نمرات بالاتر، شدت بالاتر در هر سبک از مقابله را نشان می‌دهد. همسانی درونی به روش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۷۴ گزارش شده است. همچنین، این چهار عامل توانستند ۶۶ درصد از واریانس کل متغیر سبک‌های مقابله‌ای را تبیین نمایند. در نمونه حاضر نیز آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۷۲ و برای سبک‌های رویاروگر، اجتناب، انکار و مسئولیت‌پذیری به ترتیب برابر با ۰/۷۲، ۰/۷۵، ۰/۸۳ و ۰/۷۷ بود.

مقیاس حمایت اجتماعی^۵: مقیاس چندبعدی حمایت اجتماعی یک ابزار ۱۲ ماده‌ای است و حمایت اجتماعی را از سه منبع خانواده، اجتماع و دوستان در اندازه‌های هفت درجه‌ای از ۱ ((کاملاً مخالفم) تا ۷ ((کاملاً موافقم) می‌سنجد. حداقل و حداکثر نمره فرد در کل مقیاس به ترتیب ۱۲ و ۸۴ محاسبه می‌شود. نمره بالاتر نشان‌دهنده حمایت اجتماعی بیشتر است. همسانی درونی با روش آلفای کرونباخ این مقیاس ۰/۸۸ بود (براور، امسلی، کید، لاجنر و سیدات^۶، ۲۰۰۸). در بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی این مقیاس در ایران، ضرایب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس و ماده‌های سه زیرمقیاس حمایت اجتماعی خانوادگی،

1 Confrontation

2 avoidance

3 denial

4 responsibility

5 social support scale

6 Bruwer, Emsley, Kidd, Lochner & Seedat

۱۶۶ نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و سبک‌های مقابله‌ای در پیش‌بینی پرخاشگری...

اجتماعی و دوستان به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۸۷، ۰/۸۳ و ۰/۸۹ بود (بشارت، ۱۳۹۸). در نمونه حاضر نیز آلفای کرونباخ برای کل مقیاس برابر با ۰/۸۶ و برای زیرمقیاس‌های آن به ترتیب ۰/۷۹، ۰/۸۱، ۰/۹۱ بود. مقیاس استرس ادراک شده^۱: این مقیاس را کوهن^۲ (۱۹۸۳) ساخته است و ۱۴ گویه دارد و هر گویه بر اساس یک مقیاس لیکرتی پنج درجه‌ای پاسخ داده می‌شود و دارای دو خرده مقیاس ادراک منفی از استرس^۳ و ادراک مثبت از استرس^۴ است که نمرات بالاتر در هر مقیاس شدت بیشتر آن سبک ادراکی را نشان می‌دهد. میمورا و گریفیث^۵ (۲۰۰۴) در پژوهشی ضریب آلفای کرونباخ مقیاس اصلی و مقیاس تجدید نظر شده ژاپنی را به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۸۱ به دست آوردند. ضرایب پایایی همسانی درونی مقیاس در جامعه ایرانی از طریق ضریب آلفای کرونباخ در دامنه‌ای از ۰/۸۴ تا ۰/۸۶ به دست آمده بود (صفایی و شکری، ۱۳۹۳). در نمونه حاضر نیز آلفای کرونباخ در دامنه‌ای از ۰/۷۹ تا ۰/۸۴ بود.

پرسشنامه پرخاشگری باس و پری: به منظور اندازه‌گیری پرخاشگری نوجوانان از پرسشنامه پرخاشگری باس- پری استفاده شد که یک ابزار خودگزارشی و شامل ۲۹ گویه است. پرسشنامه در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای نمره‌گذاری شده است. نمره کل برای پرخاشگری با مجموع نمرات زیر مقیاس‌ها به دست می‌آید. هرچه نمره بالاتری به دست آید، میزان بیشتر پرخاشگری را نشان می‌دهد. باس و پری ضریب همسانی درونی این پرسشنامه را ۰/۸۹ و پایایی آن را با استفاده از روش بازآزمایی ۰/۸۰ گزارش

-
- 1 Perceived Stress Scale
 - 2 Cohen
 - 3 negative perceived of stress
 - 4 positive perceived of stress
 - 5 Mimura & Griffiths

کرده‌اند (باس و پری^۱، ۱۹۹۲). ضریب آلفای کرونباخ در نمونه‌ای ایرانی از دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف به ترتیب برابر ۰/۸۹ و ۰/۹۰ بود (سامانی، ۱۳۸۶). در نمونه حاضر نیز آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۹ بود.

یافته‌ها

در این پژوهش ۳۵۲ دانش‌آموز دوره دوم متوسطه وارد شدند که از این میان ۱۶۷ نفر پسر و ۱۸۵ نفر دختر بودند. ۱۳۸ نفر کلاس دهم، ۱۴۶ نفر کلاس یازدهم و ۶۸ نفر نیز کلاس دوازدهم بودند. آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش نیز در جداول شماره ۱ ارائه شده‌است. همچنین جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌های پژوهش در هر متغیر از آزمون کلموگروف - اسمیرنوف استفاده شد که نتایج نشان داد مفروضه مذکور برقرار بوده و می‌توان از آزمون‌های پارامتریک بهره برد.

جدول ۱. آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	K-S	Sig
سبک مقابله	۶۶/۳۵	۷/۲۹	۲/۰۲	۰/۱۱
رویاروگر	۱۶/۴۵	۴/۶۹	۲/۱۸	۰/۱۱
اجتناب	۲۴/۶۷	۵/۰۵	۱/۱۴	۰/۱۴
انکار	۱۵/۴۸	۴/۲۷	۱/۰۵	۰/۲۳
مسئولیت‌پذیری	۹/۷۵	۴/۱۰	۱/۲۱	۰/۱۲
پرخاشگری	۱۱۸/۳۵	۱۲/۸۴	۱/۲۵	۰/۱۶
حمایت اجتماعی	۳۵/۱۷	۷/۸۱	۱/۱۶	۰/۱۵
خانواده	۹/۹۵	۷/۲۵	۱/۲۶	۰/۲۲

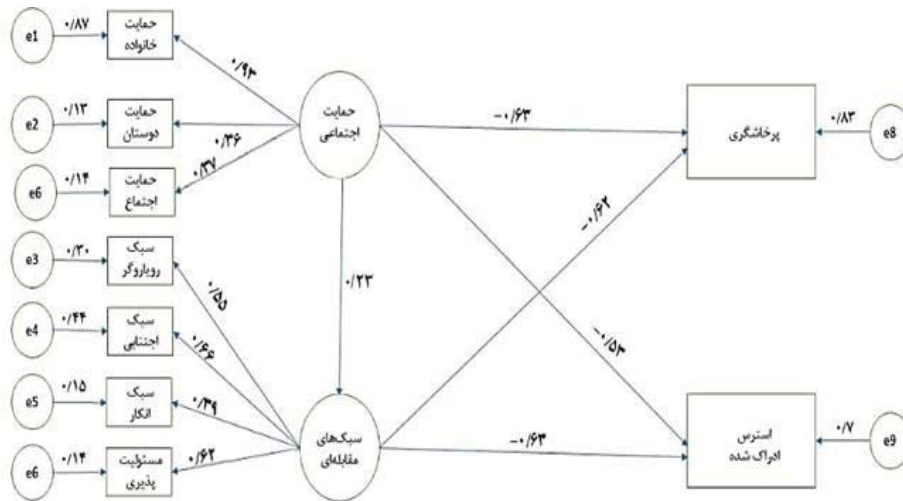
1 Buss, A. H., & Perry

۱	-۰/۶۲**	-۰/۶۵**	-۰/۵۳**	-۰/۴۳**	۰/۳۸**	۰/۴۲**	-۰/۳۳**	۸ پرخاشگری
۰/۲۴**	-۰/۵۹**	-۰/۶۱**	-۰/۵۰**	-۰/۴۹**	-۰/۵۱**	۰/۶۴**	-۰/۳۹**	۹ استرس ادراک شده

در یک الگوی ساختاری مطلوب، لازم است نسبت خیی دو به درجه آزادی (X^2/df) کمتر از ۳، ریشه میانگین مجذورات باقیمانده (RMSR) کمتر از ۰/۰۵، شاخص نکویی برازش (GFI) بزرگ‌تر از ۰/۹۵، شاخص برازش تطبیقی (CFI) بزرگ‌تر از ۰/۹، شاخص برازش افزایشی (IFI) بزرگ‌تر از ۰/۹۵ و تقریب ریشه میانگین مجذورات خطا (RMSEA) کمتر از ۰/۰۸ باشد. در مدل حاضر RMR و RMSEA در این مدل به ترتیب ۰/۰۵۱ و ۰/۰۴ و نسبت خیی دو به درجه آزادی ۲/۵۴ به دست آمده است. همچنین سایر شاخص‌ها نزدیک به یک بودند که نشان از برازش خوب الگو بود. بر این اساس، نتایج مربوط به شاخص‌های برازش بیانگر برازش قابل قبول مدل با داده‌های پژوهش حاضر بود.

همان‌گونه که در مدل بالا مشاهده شد، حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله‌ای بر پرخاشگری و استرس ادراک شده اثر مستقیم داشت. در تمامی روابط فوق‌الذکر رابطه منفی مشاهده می‌شد که به صورت مستقل می‌توانند متغیرهای پیش‌بین را تبیین و پیش‌بینی کنند. لازم به ذکر است که نتایج به دست آمده نشان داد که نزدیک به ۷۵ درصد از واریانس پرخاشگری و نیز حدود ۸۰ درصد از پرخاشگری به وسیله آن دو متغیر پیش‌بینی شدند.

۱۷۰ نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و سبک‌های مقابله‌ای در پیش‌بینی پرخاشگری...



شکل ۱. مدل نهایی پژوهش

نتایج ارائه شده در جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله‌ای به صورت مستقیم و غیرمستقیم می‌توانند بر پرخاشگری و استرس ادراک شده نوجوانان اثر داشته باشند.

جدول ۳. ضرایب مستقیم و اثر کلی متغیرها بر یکدیگر

مسیر	اثر کل	ضرایب غیر مستقیم	
ضریب مسیر	مقدار t	سطح معنی‌داری	
حمایت اجتماعی و پرخاشگری	-۰/۸۳**	۳/۶۲	۰/۰۰۱
حمایت اجتماعی و استرس	-۰/۶۹**	۲/۶۸	۰/۰۰۹
سبک مقابله و پرخاشگری	۰/۸۶**	۳/۲۵	۰/۰۰۲
سبک مقابله و استرس	۰/۸۵**	۳/۱۷	۰/۰۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش حمایت اجتماعی ادراک‌شده و سبک‌های مقابله‌ای در پیش‌بینی پرخاشگری و آسیب‌پذیری در برابر استرس کرونا در نوجوانان انجام شد. نتیجه پژوهش نشان داد که حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله‌ای، پرخاشگری و آسیب‌پذیری در برابر استرس کرونا را در نوجوانان پیش‌بینی کردند و رابطه معکوسی میان آن‌ها دیده شد. نتایج پژوهش حاضر با مطالعات پیشین اعم از لی و همکاران (۲۰۱۷)، فیس و همکاران (۲۰۱۹)، جانستون و همکاران (۲۰۱۸)، قی و همکاران (۲۰۲۰)، مک‌کینلی (۲۰۲۰)، یو و همکاران (۲۰۲۰)، و رایت و واش (۲۰۱۷) همسو بود.

در تبیین رابطه میان حمایت اجتماعی ادراک‌شده و پرخاشگری باید گفت که حمایت ادراک‌شده می‌توانست عوامل منفی روانی همچون رفتارهای پرخاشگرانه را به گونه‌ای تحت تأثیر قرار دهد که بروز رفتارهای خشونت‌آمیز اعم از کلامی، رابطه‌ای و رفتاری کاهش یابد (جانستون و همکاران، ۲۰۱۸). علت این امر را می‌توان بدین شکل بیان کرد که حمایت اجتماعی باعث شد افراد باور کنند که مورد عشق، مراقبت، احترام و ارزش دیگران بودند و اینکه به شبکه‌ای با تعهدات دو سویه تعلق دارند. همان‌گونه که پیش‌تر نیز گفته شده این شبکه ارتباطی شامل خانواده، دوستان و اجتماعی بود که رابطه مستقیم و یا غیرمستقیمی با نوجوان برقرار کرده و می‌توانست از جهات مختلف او را یاری رساند.

در همین راستا، خانواده اغلب به عنوان یک مدل رفتار مقابله‌ای عمل کرده و برای شخص احساس ایمنی فراهم می‌کند. در حالی که دوستان بیشتر به عنوان راهی برای کاهش انزوا و جدایی عمل کرده و به تلاش‌های مقابله‌ای شخص کمک می‌کنند. بنابراین، طبیعی بود که در پی احساس ایمنی و کاهش

۱۷۲ نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و سبک‌های مقابله‌ای در پیش‌بینی پرخاشگری...

انزوایی که فرد از حمایت اجتماعی ادراک شده به دست آورده، سطح استرس ادراک شده (جانستون و همکاران، ۲۰۱۸) و پرخاشگری او نیز کاهش می‌یابد (یو و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین طبق آنچه که در فرضیه اثر عمده بیان شده بود حمایت اجتماعی به این دلیل برای اشخاص تجارب مثبت منظم و پایدار و پاداش‌دهنده ارائه کرد که به صورت مستقیم بر سلامت روانی تأثیر گذاشته و مستقل از میزان استرسی بود که شخص تجربه کرده است. طبق این فرضیه افراد دارای حمایت اجتماعی بالا احساس قوی‌تری از مورد مراقبت قرار گرفتن و دوست داشته شدن داشتند و این امر تأثیر پایداری بر سلامتی روانی آن‌ها داشت (قی و همکاران، ۲۰۲۰). بنابراین، اگر پرخاشگری و استرس از ملاک‌های نداشتن سلامت روانی در نظر گرفته شود، بدیهی است که با افزایش حمایت اجتماعی، عوامل به خطر انداختن سلامت روان، کاهش یابد.

از سوی دیگر سبک‌های مقابله‌ای پژوهش حاضر معطوف به مقابله با کرونا در نظر گرفته شد که می‌تواند بر میزان پرخاشگری و استرس ادراک شده اثر داشته باشد. در این راستا باید گفت در سبک‌های مقابله‌ای سازگارانه، تمرکز فرد بر عنصر استرس‌زا بوده و کوشش کرده تا با بررسی ابعاد و یاری گرفتن از راهبردهای حل مسئله، مانند کمک‌طلبی از دوستان و افراد متخصص، رابطه استرس‌زا بین خود و محیط را در جهت کاهش استرس تغییر دهد (بابور و همکاران، ۲۰۲۰)، ولی هدف مقابله ناسازگارانه، نظم‌دهی به حالت هیجانی ناشی از استرس بود و با اجتناب از عامل استرس‌زا، ارزیابی مجدد آن از زاویه شناختی و توجه به جنبه‌های مثبت خود و موقعیت، تحقق یافت. در نتیجه استفاده از هر دو روش مقابله با بهره‌گیری از امکانات شناختی یا رفتاری می‌توانست بر استرس و یا واکنش‌های هیجانی چون پرخاشگری موثر باشد (رایت و واش، ۲۰۱۷). همچنین زمانی که افراد با استرس مواجه می‌شوند درگیر حالات و

عواطف منفی شده و این امر به نوبه خود موجب پرخاشگری در افراد می‌شود. در این شرایط اگر افراد از سبک‌های مقابله ناسازگارانه و اجتنابی استفاده کنند میزان پرخاشگری بالاتر می‌رود.

سطح بالای حمایت اجتماعی با رابطه ضعیف بین اضطراب و خشونت همراه بود، در حالی که استفاده از راهبردهای مقابله‌ای ناسازگارانه و اجتنابی با ارتباط قوی‌تر بین اضطراب و خشونت همراه بود. در کل شواهد کافی در این زمینه وجود دارد که سبک‌های مقابله‌ای سازگارانه و جستجوی حمایت اجتماعی با پیامدهای مثبت روانی و کاهش رفتارهای منفی ارتباط دارند، در حالی که سبک‌های مقابله‌ای ناسازگارانه و دریافت نکردن حمایت اجتماعی راهبردهای غیرانطباقی مانند پرخاشگری بوده و اثرات منفی بر روان دارند. نوجوانان و افرادی که از سبک‌های مقابله‌ای ناسازگارانه استفاده کردند، هنگام مواجه شدن با شرایط استرس‌زا به جای برخورد و اداره هیجانات خویش، به احتمال بیشتری در شرایط استرس‌زا غرق شدند و در نتیجه آمادگی فرسوده شدن در انبوه هیجانات را نشان دادند. بنابراین سبک‌های مقابله‌ای پیش‌بینی‌کننده پرخاشگری و استرس بودند.

به این ترتیب، با توجه به نقش حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله‌ای در پیش‌بینی پرخاشگری و استرس و نیز شیوع کرونا در حال حاضر، لازم است تا آموزش سبک‌های مقابله‌ای سازگارانه به نوجوانان ارائه شود. همچنین آموزش خانواده‌ها به جهت حامی بودن آن‌ها برای نوجوانان، در راس امور آموزشی و درمانی قرار گیرد و به این شیوه می‌توان در کاهش پرخاشگری و استرس نوجوانان و افزایش سلامت روان آن‌ها و به تبع آن افزایش سلامت روان جامعه گام مهمی برداشت.

استفاده از لینک پرسشنامه‌ها در فضاهای مجازی مربوط به نوجوانان از محدودیت‌های این پژوهش بود، لذا بررسی پژوهش فوق در شرایط حضوری و اطمینان از نتایج ضرورت می‌یابد. همچنین داوطلبانه

۱۷۴ نقش حمایت اجتماعی ادراک شده و سبک‌های مقابله‌ای در پیش‌بینی پرخاشگری...

بودن شرکت در پژوهش می‌تواند روایی آن را تحت تأثیر قرار دهد. جامعه پژوهشی محدود به نوجوانان شهر تهران بود که تعدادی از آن‌ها به دلیل سال آخر بودن و امتحانات پایان سال و کنکور، بالقوه دارای سطحی از استرس بودند که در تعمیم نتایج باید جانب احتیاط را لحاظ نمود.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران از مسئولان مدارس که در اجرای این طرح همکاری کردند و دانش‌آموزان محترم شرکت‌کننده تشکر و قدردانی می‌کنند.

منابع

- بشارت، محمدعلی. (۱۳۹۸). مقیاس چندبعدی حمایت اجتماعی ادراک شده: پرسشنامه، روش اجرا و نمره گذاری. *روان شناسی تحولی (روانشناسان ایرانی)*، ۱۵(۶۰)، ۳۳۶-۳۳۸.
- درتاج، فریبرز؛ دانش پایه، مسلم؛ حسونند، فضل‌الله و موسوی، سیدعلی. (۱۳۹۹). ساخت و اعتباریابی پرسشنامه سبک‌های مقابله‌ای در رویارویی با اپیدمی کرونا. *فصلنامه روان شناسی تربیتی*، ۱۶(۵۵)، ۱۳۷-۱۵۵.
- سامانی، سیامک. (۱۳۸۶). بررسی پایایی و روایی پرسش‌نامه پرخاشگری باس و پری. *مجله روان پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران*، ۱۳ (۴)، ۳۵۹-۳۶۵.
- صفایی مریم و شکری، امید. (۱۳۹۳). سنجش استرس در بیماران سرطانی: روایی عاملی مقیاس استرس ادراک شده در ایران. *روان پرستاری*. ۲ (۱)، ۱۳-۲۲.
- Babore, A., Lombardi, L., Viceconti, M. L., Pignataro, S., Marino, V., Crudele, M., ... & Trumello, C. (2020). Psychological effects of the COVID-2019 pandemic: Perceived stress and coping strategies among healthcare professionals. *Psychiatry Research*, 29(3), 134-154.
- Barr, N., Rote, W., Killoren, S. E., & Rose, A. J. (2021). Adolescent Adjustment During COVID- 19: The Role of Close Relationships and COVID- 19- related Stress. *Journal of Research on Adolescence*, 31(3), 608-622.
- Besharat, M, A. (2019). Multidimensional scale of perceived social support: Questionnaire, instruction and scoring. *Journal of Developmental Psychology*

- (*Iranian Psychologist*), 15(60), 336- 338 (Text in Persian).
- Breitenbach, M., Kapferer, E., & Sedmak, C. (2021). Hans Selye and the Origins of Stress Research. In *Stress and Poverty* (pp. 21-28). Springer, Cham.
- Bruwer, B., Emsley, R., Kidd, M., Lochner, C., & Seedat, S (2008). Psychometric properties of the Multidimensional Scale of Perceived Social Support in youth. *Comprehensive Psychiatry*, 4(9), 195-201
- Buss, A. H., & Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(3), 45-62.
- Cucinotta, D., & Vanelli, M. (2020). WHO declares COVID-19 a pandemic. *Acta Bio Medica: Atenei Parmensis*, 91(1), 157-160.
- Dong, X. Y., Wang, L., Tao, Y. X., Suo, X. L., Li, Y. C., Liu, F., ... & Zhang, Q. (2017). Psychometric properties of the Anxiety Inventory for Respiratory Disease in patients with COPD in China. *International Journal of Chronic Obstructive Pulmonary Disease*, 1(2), 49-58.
- Dortaj, F., Daneshpaye, M., Hasanvand, F., & Mousavi, A. (2020). Development and validation of a coping style questionnaire in the face of the Corona epidemic. *Quarterly Journal of Educational Psychology*. 16 (55), 137-155. (Text in Persian).
- Feiss, R., Dolinger, S. B., Merritt, M., Reiche, E., Martin, K., Yanes, J. A., ... & Pangelinan, M. (2019). A systematic review and meta-analysis of school-based stress, anxiety, and depression prevention programs for adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 48(9), 1668-1685.
- Goncy, E. A. (2020). A meta-analysis of interparental aggression with adolescent and young adult physical and psychological dating aggression. *Psychology of Violence*, 10(2), 212-221.
- Johnstone, M. J., Kanitsaki, O., & Currie, T. (2018). The nature and implications of support in graduate student transition programs: An Australian study. *Journal of Professional Nursing*, 24(1), 46-53.
- Kang, L., Li, Y., Hu, S., Chen, M., Yang, C., Yang, B. X., ... & Chen, J. (2020). The mental health of medical workers in Wuhan, China dealing with the 2019 novel coronavirus. *The Lancet Psychiatry*, 7(3), 14-24.
- Lee, K. H., Baillargeon, R. H., Vermunt, J. K., Wu, H. X., & Tremblay, R. E. (2017). Age differences in the prevalence of physical aggression among 5–11- year- old Canadian boys and girls. *Aggressive Behavior: Official Journal of the*

International Society for Research on Aggression, 33(1), 26-37.

- Marquez-Arrico, J.E., Adan, A. (2015). Strategies to cope with treatment in substance use disorder male patients with and without schizophrenia. *Psychiatry Research*, 228(3), 752-769
- McKinley, G. P. (2020). We need each other: Social supports during COVID 19. *Social Anthropology*, 25(4), 126-134
- Mimura, C., & Griffiths, P. (2004). A Japanese version of the perceived stress scale: translation and preliminary test. *International Journal of Nursing Studies*, 41(4), 379-385.
- Ollendick, T. H., White, S. W., & White, B. A. (Eds.). (2018). *The Oxford Handbook of Clinical Child and Adolescent Psychology*. Oxford Library of Psychology.
- Qi, M., Zhou, S. J., Guo, Z. C., Zhang, L. G., Min, H. J., Li, X. M., & Chen, J. X. (2020). The effect of social support on mental health in Chinese adolescents during the outbreak of COVID-19. *Journal of Adolescent Health*, 67(4), 514-518.
- Safaei, M. and Shokri, O. (2014). Assessing stress in cancer patients: factorial validity of the perceived stress scale in Iran. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*, 2(1), 13-22 (Text in Persian).
- Samani, S. (2008). Study of reliability and validity of the Buss and Perry's aggression questionnaire. *Iranian journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 13(4), 359-365 (Text in Persian).
- Shigemura, J., Ursano, R. J., Morganstein, J. C., Kurosawa, M., & Benedek, D. M. (2020). Public responses to the novel 2019 coronavirus (2019-nCoV) in Japan: Mental health consequences and target populations. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 74(4), 281-294
- Stinner, M.B. (2019). *Senior Student Affairs Officer Round Table: Hottest Topics in Student Affairs, Session Held at the Annual Meeting of the National Association of Student, Personnel Administrators*, Denver, Colorado. University of Texas at Arlington.
- World Health Organization. (2020). *Mental Health and Psychosocial Considerations During the COVID-19 Outbreak*, 18 March 2020 (No. WHO/2019-nCoV/Mental Health/2020.1). World Health Organization .
- Wright, M. F., & Wachs, S. (2019). Does social support moderate the relationship between racial discrimination and aggression among Latinx adolescents? A

longitudinal study. *Journal of Adolescence*, 7(3), 85-94.

Wu, Z., & McGoogan, J. M. (2020). Characteristics of and important lessons from the coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak in China: summary of a report of 72 314 cases from the Chinese Center for Disease Control and Prevention. *Jama and the Specialty Journals*, 323(13), 1239-1242.

Yu, H., Li, M., Li, Z., Xiang, W., Yuan, Y., Liu, Y., ... & Xiong, Z. (2020). Coping style, social support and psychological distress in the general Chinese population in the early stages of the COVID-2019 epidemic. *Social Support and Psychological Distress in the General Chinese Population in the Early Stages of the COVID-2019 Epidemic*



© 2021 Alzahra University, Tehran, Iran. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International (CC BYN4.0 license) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).



The Role of Perceived Social Support and Coping Styles in Predicting Aggression and Vulnerability to Corona Stress in Adolescents

Faramarz Sohrabi¹ Delaram Jameian², Zahra Pourasadi³

Abstract

The aim of this study was to determine the role of perceived social support and coping styles in predicting aggression and vulnerability to corona stress in adolescents. The present study was a descriptive and correlational study and the statistical population also included all high school students in Tehran who were studying in the first semester of the academic year 1399-1400. The sample size was 352 people by voluntary sampling method. Corona coping style questionnaire, social support, aggression, and perceived stress scale were used. The results of data analysis by structural equation method showed that the relationship between the dimensions of social support with aggression and perceived stress was negative and significant. As a result, adaptive coping styles and seeking social support were associated with a reduction in negative behaviors, while maladaptive coping styles and not receiving social support lead to maladaptive strategies such as aggression. In other words, people involved in stressful situations, involved in negative moods and emotions, this in itself causes aggression. And if people use maladaptive and avoidant coping styles, the level of aggression increases. It was suggested that adolescent adaptive coping styles and social support be taught to families to reduce adolescent aggression and stress.

Keywords: Adolescents, aggression, coping style, corona stress, perceived social support

¹ Professor of Clinical Psychology, Department of Clinical Psychology, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0293-612>. sohrabi@atu.ac.ir

² Master of Clinical Psychology, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-8652-3915>.Delaramjameian71@gmail.com

³ Master of Clinical Psychology-Family Therapy, University of Science and Culture, Tehran, Iran. ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-4444-4282>. pourassadiz@gmail.com